

HORIZONT 2024/12

Migrációkutató Intézet

Tárik Meszár: [Migrációs trendek Marokkóban](#)

2024. 10. 02.

Tárik Meszár: Migrációs trendek Marokkóban

BEVEZETÉS

Marokkóra jelentős migrációs nyomás hárul. Az arab ország régóta a szubszaharai migránsok egyik fő tranzitállomása, akik a Földközi-tengeren, az Atlanti-óceánon vagy a spanyol Ceuta és Melilla enklávéit övező kerítésen át akarnak Európába jutni. Az elmúlt öt évben a marokkói hatóságok saját bevallásuk szerint 366 000 Európába irányuló irreguláris belépési kísérletet akadályoztak meg, ebből csak 2023-ban 75 000-at, ami 6%-kal több, mint egy évvel korábban.¹ Éppen emiatt az arab országban tevékenykedő embercsempészek sokszor kreatív módszereket keresnek a lebukás elkerülése érdekében. Ennek részeként olyan illegális migrációra vonatkozó ajánlatok lepték el a marokkói közösségi médiát, amelyek a hirdetések szerint jet skik használatával „*az ország partjain keresztül az európai álmvilágba szállítják*” az utasokat.² E módszer nem újkeletű, ugyanis korábban már alkalmazták a Marokkó és Gibraltár közötti migrációs útvonalon. Emellett időnként más észak-afrikai országokban is feltűnik, ami komoly nehézségeket okoz a helyi hatóságok számára.

Elemzésünkben Marokkó irreguláris migrációs helyzetét tárjuk fel főként olyan aspektusokra összpontosítva, mint a migrációs útvonalak, az embercsempészek módszerei és jelenlétük a közösségi médiában, valamint a marokkói állampolgárok magas elvándorlási kedvének okai. Mindenekelőtt a marokkóiakat állítjuk fókuszba, emiatt az országban élő, többnyire (de nem csak és kizárólag) szubszaharai afrikai bevándorlókról csak érintőlegesen ejtünk szót.

A módszertant tekintve egyrészt nemzetközi szervezetek (pl. IOM) által közzétett adatokból vonunk le következtetéseket, másrészt megvizsgáljuk az embercsempészek internetes jelenlétét az egyes arab nyelvű nyilvános Facebook-csoportokban. Elsődleges célunk, hogy betekintést nyújtsunk a migrációval kapcsolatos trendekbe, kockázatokba és kihívásokba. Ezenfelül az elemzés segíthet megérteni azokat a társadalmi, gazdasági és politikai tényezőket, amelyek a marokkói állampolgárok tömeges elvándorlásához vezetnek.

¹ ZANOUN 2024.

² MENA MEDIA MONITOR 2024.

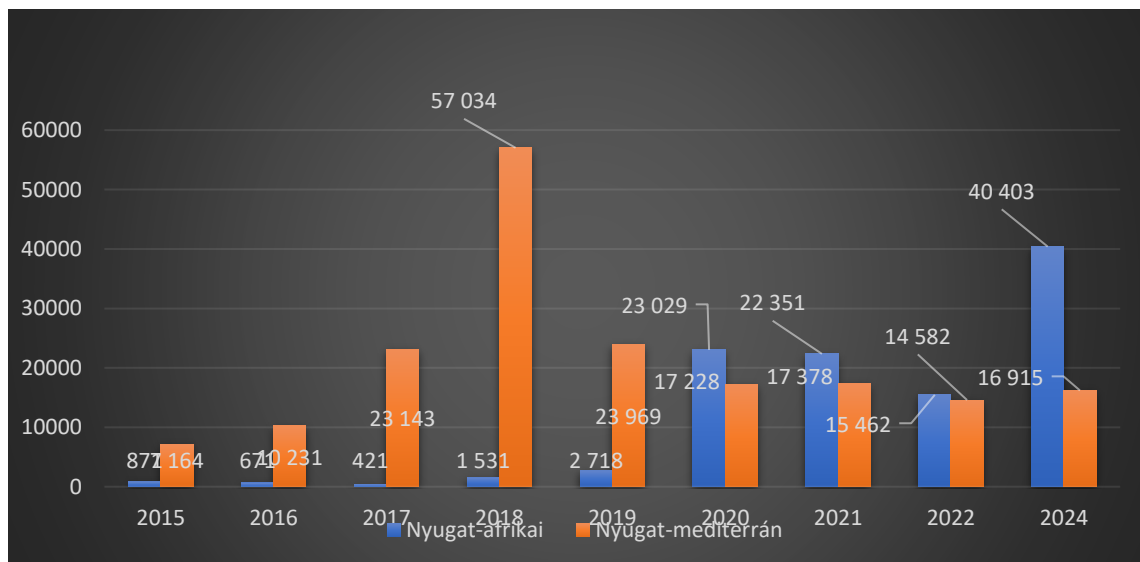
ABSZTRAKT

Legújabb elemzésünk a Marokkóval kapcsolatos migrációs trendeket és az embercsempészet módszereit vizsgálja. Az elmúlt években a marokkói hatóságok egyre nagyobb számban akadályozták meg az irreguláris migrációs kísérleteket, amelynek eredményeként az embercsempészek folyamatosan új megoldásokat keresnek tevékenységük fenntartására. Különös figyelmet szentelünk azon elvándorlást ösztönző internetes tartalmaknak, amelyek a közösségi médiában jelennek meg. Emellett bemutatjuk azokat a kihívásokat, valamint szociális, gazdasági és politikai faktorokat, amelyek hozzájárulnak a marokkói állampolgárok magas elvándorlási hajlandóságához. A kutatás célja, hogy átfogó képet nyújtson a marokkói migrációs helyzetről, és segítsen megérteni a folyamatok komplexitását.

Ezen információk összegyűjtése és elemzése fényt derít a komplex migrációs folyamatokra és azok hatásaira.

A LEGGYAKRABBAN HASZNÁLT MIGRÁCIÓS ÚTVONALAK

A kontinensünk és Afrika közötti népességvándorlásnak hosszú előtörténete van.³ Marokkóban évszázadok óta működő kereskedelmi útvonalak találhatóak, ami a migráció jelenségét is magával vonzza.⁴ Két főbb útvonal vezet Spanyolország szárazföldi, illetve vízi határaihoz. A nyugat-afrikai útvonalat választók hajóval közelítik meg Spanyolország legdélebbi autonóm térségét, a Kanári-szigeteket. A nyugat-mediterrán folyosón közlekedők pedig vagy a Földközi-tenger nyugati medencéjét átszelve érik el a spanyol partokat, vagy még az afrikai kontinensen maradván lépnek be az EU területére. Ennek kapcsán fontos kiemelni két sajátos helyzetben lévő terület geostratégiai jelentőségét, hiszen Melilla és Ceuta több ízben szerepelt már a nemzetközi sajtóorgánumok címlapjain a fal- és kerítésrohamok, továbbá a tömeges és illegális átkelések miatt. A Marokkóba ékelődő spanyol exklávékba való bejutás reménye azért is sokkal kecsegtetőbb a migránsok számára, mert nem kell több napig életveszélyes csónakokban hánykolódniuk a tengeren, hanem a határzár vízi megkerülésével vagy a fal megmászásával sokkal könnyebbnek tűnik az átjutás. Emellett az is kritikus szempont, hogy a Földközi-tengeren jellemzően busás összegekért viszik át az embercsempészek az Európába vágyókat, míg a határfalaknál akár egyénileg és csoportokba verődve is lehet próbálkozni.⁵

1. ábra: A nyugat-afrikai és nyugat-mediterrán útvonalakon keresztül érkezők által elkövetett illegális határátlépések száma 2015. január 1. és 2023. április 30. között⁶

³ MARSAI 2016, 99; továbbá lásd: TARRÓSY et al. (szerk.) 2012.

⁴ N. RÓZSA 2024, 2.

⁵ TÁRIK – TÓTH 2023, 6.

⁶ TÁRIK – TÓTH 2023, 8; FRONTEX 2024; FRONTEX 2016-2022.

A MAROKKÓIAK HARMADA FONTOLGATJA A KIVÁNDORLÁST

Marokkót nem csak marokkói állampolgárok próbálják elhagyni illegálisan. Az arab ország hármass szerepet tölt be az euro-afrikai migrációs rendszerben: kibocsátó, tranzit- és célország is egyben. Viszont, ha csak a marokkóiak körében mért kivándorlási hajlandóságot vesszük szemügyre, akkor egyértelművé válik, hogy az a térség országaival összehasonlítva is rendkívül magas.

Az Arab Barometer 2024. június 7-én közzétett felmérése szerint a marokkói lakosság 35%-a gondolkodik a kivándorláson. A távozni akarók 53%-a akár a szükséges papírok nélkül is nekivágna az útnak. 26% az Egyesült Államokba, 23%-23% Franciaországba és Kanadába, 22%-22% Olaszországba és Spanyolországba, míg 19% Németországba távozna.⁷ A közvéleménykutatás 2 400 marokkói állampolgár bevonásával készült.⁸

A felmérésből⁹ kiderült, hogy az emberek 45%-a „gazdasági okokból” szeretne útnak indulni. Noha az észak-afrikai ország gazdasága erős a kontinens többi országához képest, Marokkó még mindig küzd a Covid-19 vilájárvány okozta gazdasági problémák utórezgéseivel. Továbbá a 2023 szeptemberi földrengés is negatív hatásokkal járt, amely az infrastrukturális károk mellett 3 000 ember halálát okozta és 15 000 embert tett hajléktalanná.¹⁰

A foglalkoztatási adatok negatív változása arra készíti a marokkóiakat, hogy a Királyságon kívül keressenek állást. A munkanélküliségi ráta a 2022-es 11,8%-ról 2023-ra 13%-ra nőtt. A fiatalok körében ez az arány jóval magasabb volt, 35,8%, míg a diplomások körében 19,7, a nők körében 18,3%.¹¹

A növekvő munkanélküliség egyik oka, hogy az aszály miatt folyamatosak a leépítések a mezőgazdasági szektorban. A Marokkói Statisztikai Hivatal (HCP) jelentése szerint 2023 végén 1,58 millió munkanélküli volt az országban, és csak a mezőgazdasági szektorban 202 000 állás szűnt meg az egymást követő hatodik száraz év után.¹²

Az élelmiszerellátás is akadozik az orosz-ukrán háború kitörése óta. A helyzetet tovább nehezíti, hogy az említett éghajlati problémák miatt a helyi termelés is visszaesett. Ezzel

⁷ Több választ is meg lehetett adni, ezért a válaszok összesített aránya meghaladja a 100%-ot.

⁸ PANARA 2024.

⁹ A felmérés nemcsak Marokkóval foglalkozik, hanem az összes arab országgal, és rávilágít az arab állampolgárok körében mért nagyarányú elvándorlási szándéokra. Ezt a jobb gazdasági lehetőségek keresése, a politikai instabilitás elől való menekülés és a magasabb szintű oktatáshoz való hozzáférés igénye is motiválja. Az is kiderült, hogy a kivándorláson gondolkodók jelentős százaléka hajlandó még a hivatalos papírok nélkül való utazást is megkockáztatni. Ugyanakkor a jelentés hangsúlyozza, hogy nagy különbségek figyelhetők meg a különböző arab országok között: Tunéziában a megkérdezettek 46%-a jelezte, hogy gondolkodik az ország elhagyásán, majd ezt követi Jordánia 42, majd Libanon 38%-kal. Mauritániában és a palesztin területeken ez az arány 25% (ez utóbbiak tekintetében a közvéleménykutatást a háború kitörése előtt, október 7-én végezték). A gazdasági stabilitást élvező Kuvaitban a legalacsonyabb az emigráláson gondolkodók aránya, 16%. Lásd: ALHURRA 2019.

¹⁰ Uo.

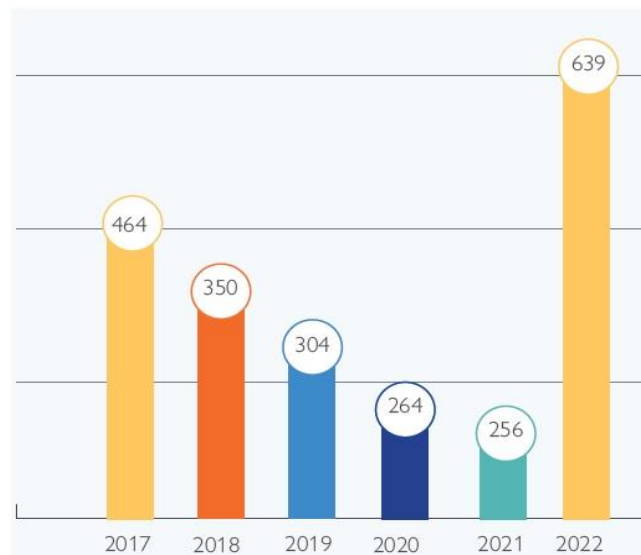
¹¹ REUTERS 2024.

¹² Uo.

kapcsolatban a Bank Al-Maghrib kijelentette, hogy a gabonatermelés várhatóan a felére csökken 2024-ben. A mezőgazdasági ágazat a GDP 10%-át és a foglalkoztatás 30%-át adja, viszont hozzáadott értékének erőteljes zsugorodása súlyos következménnyel jár az ország stabilitására nézve.¹³ A megélhetési költségek növekedése pedig szintén ösztönzi a migrációs kedvet. Az infláció 2023 első negyedévében az elmúlt 30 év legmagasabb szintjét érte el, 9,4%-ot, szemben a 2022 azonos időszakában mért 4%-kal. Ez elsősorban az egyébként is kiszolgáltatott helyzetű marokkóiakat érinti, akikre súlyos hatással van az élelmiszerek, a lakhatás és a közszolgáltatások árának emelkedése.

A KÜLFÖLDÖN ÉLŐK KÖZÜL CSAK KEVESEN TÉRNEK HAZA

A marokkói diaszpórából származó hazautalások összege elérte a 11,5 milliárd dollárt 2023-ban, ami a GDP 8 százalékát tette ki.¹⁴ Ezek a pénzösszegek nemcsak a háztartások mindennapi megélhetését segítik, hanem a helyi gazdaság fellendítésében is szerepet játszanak, például az oktatás, az egészségügy és a lakásépítés területén. Ennek ellenére Marokkó vezetése az elmúlt időszakban komolyan fontolóra vette a külföldön élő és dolgozó 6 millió marokkói visszatérésének ösztönzését. Míg a külföldről érkező hazautalások rendkívüli jelentőséggel bírnak a gazdaság számára, a hazatérő marokkóiak tapasztalata, szaktudása fontos hozzáadott értéket jelent az ország saját termelékenységére és iparosodására szempontjából. Éppen emiatt az ország vezetői egy új kezdeményezésen dolgoznak, ami által megkönnyítenék a szakképzett állampolgárok hazatérését.¹⁵

2. ábra: A saját hazájukba önként hazatérő marokkóiak számának alakulása 2017 és 2022 között¹⁶

A számokból látható, hogy a sokmilliós, folyamatosan növekvő diaszpóra ellenére csak nagyon kevesen térnek haza. A visszatérők számára fontos, hogy megfelelő infrastrukturális

¹³ ECONOMIC RESEARCH 2024.

¹⁴ FAMILY REMITTANCES 2024.

¹⁵ ATALAYAR 2024.

¹⁶ IOM 2023, 12; TÁRIK – TÓTH 2023, 16.

háttér álljon rendelkezésre, beleértve a lakhatási lehetőségeket, az oktatási intézményeket és az egészségügyi ellátást. Emellett szükséges a bürokratikus akadályok lebontása is, amelyek szintén hátráltatják a hazatérést. Ugyanakkor, a marokkói vezetés szerint, ha sikeres lesz a még tervezés alatt álló program, az nemcsak az ország gazdasági növekedését serkentheti, hanem hozzájárulhat egy erősebb, versenyképesebb és innovatívabb nemzet kialakulásához is, amely képes lesz kihasználni a globalizáció nyújtotta lehetőségeket.¹⁷

AZ EMBERCSEMPÉSZEK MÓDSZEREI

A marokkói embercsempészek tevékenysége az utóbbi években jelentős figyelmet kapott, mivel módszereik egyre kifinomultabbá váltak, kihasználva a technológiai fejlődés adta lehetőségeket és a migránsok kiszolgáltatott helyzetét. Az embercsempész-hálózatok elsősorban a szubszaharai térségből érkező migránsok szállítására szakosodtak, akik Európába próbálnak eljutni, gyakran életüket kockáztatva. Az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a földrajzi közelségre épít, melynek keretében Marokkó partjairól indulnak a kisméretű, gyakran túlterhelt csónakok, amelyek célja elsősorban Spanyolország elérése. Ebből a szempontból a Kanári-szigetek egy rendkívül népszerű célpontnak számít.

Az embercsempészek gyakran kihasználják a migránsok tudatlanságát, hamis információkat terjesztenek a közösségi médián keresztül, és valószínűtlenül könnyű és biztonságos utazási lehetőségeket ígérnek. Az internetes platformok, különösen az arab nyelvű Facebook-csoportok kulcsszerepet játszanak a potenciális migránsok toborzásában, ahol az embercsempészek gyakran reklámozzák szolgáltatásaikat, és nyíltan megosztják a csempészútvonalak részleteit. Ezekon a fórumokon az embercsempészek közvetlen kapcsolatba léphetnek a migránsokkal, lehetővé téve számukra a tranzakciók lebonyolítását, majd a WhatsApp alkalmazás használatával képesek elkerülni a hatóságok figyelmét. Ez utóbbi platform a bevándorlók közötti információcserét is segíti.¹⁸

A csempészútvonalak általában több szakaszból állnak, és a folyamat során a migránsokat gyakran átadják más csempészhálózatoknak, akik a következő szakaszért felelősek. Az útvonalak gyakran érintik az észak-afrikai országokat, mielőtt megkísérlik az átkelést a Földközi-tengeren. Az utazás olykor veszélyes körülmények között zajlik, és a csempészek nem egyszer a nyílt tengeren hagyják magukra megbízóikat, kiteve őket az időjárás viszontagságainak és a hatóságok durva fellépésének.

A marokkói embercsempészek eszközei között szerepel a megvesztegetés, amely révén határőröket, rendőröket vagy más hivatalos személyeket fizetnek le a határon történő áthaladás megkönnyítése érdekében.¹⁹ Ezek a módszerek egyre inkább részévé válnak az embercsempészek tevékenységének, lehetővé téve számukra, hogy a hivatalos ellenőrzéseket kikerüljék, és biztonságosabb, bár illegális átkelést biztosítsanak a migránsok

¹⁷ ATALAYAR 2024.

¹⁸ GLOBAL INITIATIVE 2022, 13.

¹⁹ HANLON - HERBERT 2015, 12.

számára. Fontos hozzátenni, hogy a marokkói hatóságok ugyanakkor mindent elkövetnek a korrupció visszaszorítása érdekében.²⁰

EGY ÚJ MÓDSZER: A JET SKIK

A marokkói hatóságok az elmúlt években betiltották a jet skik használatát az ország legtöbb északi településén (például Tanger, Tetuán, al-Huszajma városokban), hogy elkerüljék az illegális migrációban, valamint az ember- és kábítószer-kereskedelemben való alkalmazásukat. Ettől függetlenül az elmúlt néhány hónap tapasztalatai alapján a „halálcsónakok”²¹ használata mellett egyre többen választják a jet skiket.²²

A jelentések szerint az országot elhagyni szándékozók irreálisan magas összegeket fizetnek a közvetítőknél, akik segítenek nekik, hogy e vízi járművek által rövid idő alatt átkeljenek Európába anélkül, hogy véleményük szerint „bárki is szörnyű módon életét veszítené”.²³

A jet skivel való utazás költsége hat- és nyolcezer dollár között mozog, amelyet a művelet előtt adnak át az embercsempészek számára, a fennmaradó összeget pedig a Spanyolországba való megérkezést követően a migráns rokonai fizetik ki.²⁴

Ami a csempészesi művelet kivitelezését illeti, az egyik embercsempész az arab nyelvű Al Arabiya médiaszolgáltatónak elmondta, hogy a jet skik GPS-t tartalmaznak, mert anélkül nem tudnának eljutni Ceutába.²⁵ Miután a bevándorlók megérkeznek, megszabadulnak a vízi járművüktől, vagy hívják a spanyol rendőrséget, hogy mentse ki őket.

A jet skik betiltása és a megfigyelési módszerek szigorítása nem akadályozza meg a bűncselekmények elkövetését, mivel a bűnözői csoportok folyamatosan adaptálódnak az új viszonyokhoz, és rejtőzködéssel vagy álcázással igyekeznek megkerülni a hatóságokat.

Az embercsempészek újabban egyre gyakrabban folyamodnak a jet skikhez a Ceuta és Tanger közötti parti sávban is. A nyári időjárás megszokottá teszi ezen turista- és szabadidős célokra használt vízi járművek jelenlétét a spanyol fennhatóság alá tartozó vizeken, vagyis nem keltenek gyanút, ráadásul kihasználják a tenger nyugalmát és a két part közelségét is.²⁶

INTERNETES BESZERVEZÉS

Az embercsempészek Facebook-fiókokat használnak, amelyeket időnként lecserélnek, hogy elkerüljék a feltűnést. Ezen oldalak, csoportok és fiókok követőinek száma jelentősen megnövekedett, akik olyan közvetítőket keresnek, akik aktívan részt vesznek a Marokkó

²⁰ LAARAIBI 2016.

²¹ Azokat a rossz állapotban lévő csónakokat nevezik így, amelyekbe olykor kisebb tömegek zsúfolódnak össze, és ami miatt számos tragédia történt már a Földközi-tengeren.

²² AL ARABIYA 2024.

²³ Uo.

²⁴ MENA MEDIA MONITOR 2024.

²⁵ AL ARABIYA 2024.

²⁶ AL ARABIYA 2024.

északi partjairól Európába irányuló vízi járműveken történő illegális migráció megszervezésében.

Az általuk megosztott posztok szerint az országot elhagyni szándékozóknek telefonon kell felvenniük a kapcsolatot a bűnözői csoportokkal. A több mint 37 000 tagot számláló „Migráció Marokkóból Európába” Facebook-csoportban számos ehhez hasonló hirdetés található. Egy részük a „hagyományos”, csónakkal való utazást népszerűsíti, míg egy másik részük a már említett jet skivel való migrációt. Az előbbire példa egy bizonyos Él Hmaydi bejegyzése, aki csónakon utazó marokkóiakról osztott meg egy videót, amely alá azt írta: „*Ne add fel [az ország] elhagyásának álmát, amíg valóra nem válik [...]*!”²⁷

Az 56 000 tagot számláló „Migráció Marokkóból” csoportban hirdető Yousaf Bousil jet skik, csónakok és kisebb hajók képeit posztolja, valamint olyan videókat, amelyekben éppen a feltehetőleg illegális migrációs kísérletben résztvevő emberek láthatók. Az alábbi képet szintén saját nyilvános Facebook-oldalán²⁸ osztotta meg afféle hirdetés gyanánt, amelyre érdeklődés is mutatkozott:

A kép forrása: FACEBOOK 2024b.

Szintén Yousaf Bousil a „Migráció Marokkóból Európába” nyilvános Facebook-csoportban egy motorcsónak képét osztotta meg, és célközönségét privát üzenet írására ösztönözte.

²⁷ FACEBOOK 2024a.

²⁸ FACEBOOK 2024b.

A kép forrása: FACEBOOK 2024c.

Az „Út Európába és Amerikába” nyilvános csoport közzétette egy bevándorló fotóját, aki a sivatagban tartózkodik, majd mellette egy másik képet, amelyen ugyanaz a személy a párizsi Eiffel-torony előtt áll. A poszt szerzője a képek fölé a következő szöveget írta: „*Nem rendelkezem álmanim nőjével, [mivel] az én álmom, hogy eljussak Európába. Most ti jöttök... hamarosan... ha Isten is úgy akarja. Próbálkozz, és eljön az a nap, amikor az álmod valóra válik.*”

A kép forrása: FACEBOOK 2024d.

Az efféle posztok gyakran nem csupán motivációs eszközként szolgálnak, hanem burkoltan szolgáltatásokat is közvetíthetnek. Előfordulhat, hogy a csoportok vagy személyek, akik

ilyen tartalmakat osztanak meg, valójában közvetítőként működnek közre a kivándorlási folyamatban, akár illegális utakat is kínálva. Az emberek ilyen típusú bejegyzéseken keresztül találhatnak információt embercsempészekről vagy olyan ügynökségekről, amelyek segítenek a migrációban, és ez utóbbiak sokszor kihasználják a reménykedők sebezhetőségét. A migránsok gyakran nem veszik figyelembe, hogy a kivándorlás számos kihívással, veszéllyel és bizonytalansággal jár, amelyeket ezek a bejegyzések ritkán ábrázolnak objektíven.

Az „Út Európába és Amerikába” nyilvános csoport egy másik posztjának szintén hasonló a célja. Ebben leírják, hogy *„ba ez a poszt újra megjelenik, az azt jelenti, hogy hamarosan Olaszországba utazol, barátom. Az álom valóra fog válni, csak ne add fel; ne add fel és ne nézz hátra, [legyen] az álmod a szemed előtt! Ha Isten is úgy akarja, eljön a nap és eljutsz Európába [...]”*

A jobb oldali képen lévő felirat: „Törökország 2022”, míg a bal oldali képen lévő felirat: „Olaszország 2023”. Forrás: FACEBOOK 2023.

Szintén a reklámozás kategóriájába esik a következő, 2024. augusztusában Benali Anass által a „Migráció Marokkóból Európába” elnevezésű nyilvános Facebook-csoportban megosztott kép is, amely alá a posztoló azt írta: *„Ma reggel 14 Szíriából, Maliból, Szenegálból [származó] migráns szállítása [történt meg sikeresen] Ceutából Spanyolországba”.*

A kép forrása: FACEBOOK 2024e.

Következtetések

A marokkóiak körében mért magas elvándorlási kedv jól tükrözi azokat a mélyen gyökerező társadalmi és gazdasági problémákat, amelyek arra késztetik az embereket, hogy elhagyják hazájukat és a jobb élet reményében Európa vagy Észak-Amerika felé induljanak. Ez a jelenség különösen aggasztó, mivel a fiatalok és a munkaképes korú felnőttek sokan választják ezt az utat, amivel Marokkó társadalmi és gazdasági stabilitását is veszélyeztetik.

Az embercsempészek gyorsan alkalmazkodnak ezekhez az igényekhez, és nyíltan kínálják szolgáltatásaikat a közösségi médiában, ahol egyre több olyan ajánlat jelenik meg, amelyek egyszerű és „biztonságos” átjutást ígérnek. A közösségi média platformjai így eme illegális tevékenységek elterjedésének is teret adnak. Az embercsempészek folyamatosan fejlesztik módszereiket, és egyre kifinomultabb eszközöket vetnek be, hogy elkerüljék a hatóságok figyelmét. Erre példa a jet skik használata, amelyek gyorsaságuk és manőverezhetőségük révén hatékonyak az illegális tengeri határátlépések során.

Az innovatív módszerek arra utalnak, hogy az embercsempészek képesek gyorsan reagálni a hatósági fellépésekre és a változó körülményekre, ami komoly kihívást jelent az illegális migráció okozta problémák kezelésében. Az érintett országok jelentős kihívásokkal néznek szembe, de ami bizonyos, hogy a marokkói és európai hatóságok közötti együttműködés, a migrációs áramlások kezelése, valamint az embercsempész-hálózatok elleni küzdelem kulcsfontosságú marad a jövőben is.

IRODALOMJEGYZÉK

AL ARABIYA (2024): هجرة غير شرعية بدرجات مائة.. حيلة جديدة تغزو المغرب [Illegális bevándorlás jet skivel: egy új trükk, ami Marokkót sújtja]. Al Arabiya, 2024. június 22. Forrás: <https://tinyurl.com/yut3we68> (Megtekintve: 2024.07.10.)

ALHURRA (2019): ما دوافع الشباب العربي للهجرة؟ [Kuwaitól Marokkóig: mi motiválja a fiatal arabokat a migrációra?]. Alhurra, 2024. augusztus 19. Forrás: <https://tinyurl.com/dcbt9tfa> (Megtekintve: 2024.08.20.)

ATALAYAR (2024): Morocco prepares the return of its residents abroad to invest in Morocco. Atalayar, 2024. március 18. Forrás: <https://www.atalayar.com/en/articulo/politics/moroccans-living-abroad-represent-added-value-for-morocco/20240318171734197840.html> (Megtekintve: 2024.08.20.)

ECONOMIC RESEARCH (2024): Morocco: Risks under controll. The Economic Research Portal, 2024. március 5. Forrás: <https://economic-research.bnpparibas.com/html/en-US/Morocco-Risks-under-control-5/3/2024,49574> (Megtekintve: 2024.07.28.)

FRONTEX (2016–2022): Risk Analysis Reports. Forrás: <https://shorturl.at/xGLVW> (Megtekintve: 2024.08.21.)

FACEBOOK (2023): „Az „Út Európába és Amerikába” nyilvános Facebook-csoport. Facebook, 2024. október. 27. Forrás: <https://www.facebook.com/groups/2728082607517913/permalink/3686524775007020/> (Megtekintve: 2024.08.04.)

FACEBOOK (2024a): „Migráció Marokkóból Európába” Facebook-csoport. Facebook, 2024. 07.27. Forrás: <https://fb.watch/tBP4O5ul2j/> (Megtekintve: 2024.07.28.)

FACEBOOK (2024b): Yousaf Bousil nyilvános Facebook-oldala. Forrás: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100092648661974> (Megtekintve: 2024.07.28.)

FACEBOOK (2024c): Yousaf Bousil bejegyzése a „Migráció Marokkóból Európába” elnevezésű nyilvános Facebook-csoportban, Facebook, 2024. augusztus 14. Forrás: https://www.facebook.com/groups/819310475190107/permalink/2004018230052653/?rclid=px5pY4VSxcuUXPrL&share_url=https%3A%2F%2Fwww.facebook.com%2Fshare%2Fp%2FSkBTiRrpvskYB4D2%2F (Megtekintve: 2024.08.20.)

FACEBOOK (2024d): „Az „Út Európába és Amerikába” nyilvános Facebook-csoport. Facebook, 2024. február 29. Forrás: <https://www.facebook.com/groups/2728082607517913/permalink/3769622173363946/> (Megtekintve: 2024.08.04.)

FACEBOOK (2024e): „Migráció Marokkóból Európába” nyilvános Facebook-csoport, Benali Anass, 2024. augusztus 14. Forrás: <https://www.facebook.com/share/p/ivNU2CaSAXd9srp2/> (Megtekintve: 2024.08.19.)

FAMILY REMITTANCES (2024): *Observance event*. Forrás: <https://familyremittances.org/idfr-2024/events-activities/morocco/> (Megtekintve: 2024.08.20.)

FRONTEX (2016–2022): *Risk Analysis Reports*. Forrás: <https://shorturl.at/xGLVW> (Megtekintve: 2023.05.25.)

FRONTEX (2024): *Significant rise in irregular border crossings in 2023, highest since 2016*. Forrás: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/significant-rise-in-irregular-border-crossings-in-2023-highest-since-2016-C0gGpm> (Megtekintve: 2024.08.25.)

GLOBAL INITIATIVE (2022): *Morocco*. 2022. July. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/06/Human-smuggling-and-trafficking-ecosystems-MOROCCO.pdf> (Megtekintve: 2024.08.21.)

HANLON, Querine – HERBERT, Matthew M. (2015): *Border Security Challenges in the Grand Maghreb*. USIP. Forrás: <https://www.files.ethz.ch/isn/191018/PW109-Border-Security-Challenges-in-the-Grand-Maghreb.pdf> (Megtekintve: 2024.08.21.)

IOM (2023): *Assisted Voluntary Return and Reintegration in Morocco – 2022 Yearly Report*. International Organization for Migration, 2023. Forrás: https://mena.iom.int/sites/g/files/tmzbd1686/files/documents/2023-03/Rapport_Annuel_EN_AVRR_20230310.pdf (Megtekintve: 2024.08.20.)

LAARAIBI, Abdelhalim (2016): *Fighting corruption in Morocco*. DW, 2016. szeptember 18. Forrás: <https://www.dw.com/en/fighting-corruption-in-morocco/a-19560164> (Megtekintve: 2024.08.21.)

MARSAI, Viktor (2016): A migrációs diskurzus margójára – Afrika mint kibocsátó régió. *Nemzet és Biztonság*, 2016/4. 96-127. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_4_09_marsai_viktor_-_a_migracios_diskurzus_margojara-afrika_mint_kibocsato_regio.pdf (Megtekintve: 2024.08.22.)

MENA MEDIA MONITOR (2024): تزايد ظاهرة الهجرة السرية بواسطة الدراجات المائية من المغرب إلى أوروبا [Növekszik a Marokkóból Európába irányuló titkos, vízi járművekkel történő illegális migráció]. Mena Media Monitor, 2024. június 23. Forrás: <https://tinyurl.com/2u7uvc3z> (Megtekintve: 2024.07.28.)

N. RÓZSA, Erzsébet (2024): *Marokkó atlanti nyitása*. OTKA. Borders of European Grand Strategy. Policy Brief/24-01. Forrás: https://otka-k138160.uni-nke.hu/document/otka-k138160-uni-nke-hu/Nagyne%20Rozsa%20Erzs%C3%A9bet_OTKA%20PB_2.pdf (Megtekintve: 2024.08.22.)

PANARA, Marlene (2024): A third of Moroccans want to migrate, according to a recent survey. *Info Migrants*, 2024. június 14. Forrás:

<https://www.infomigrants.net/en/post/57718/a-third-of-moroccans-want-to-migrate-according-to-a-recent-survey> (Megtekintve: 2024.07.20.)

REUTERS (2024): *Morocco's unemployment rate at 13% in 2023- statistics agency*. Reuters, 2024. február 5. Forrás: <https://www.reuters.com/world/africa/moroccos-unemployment-rate-13-2023-statistics-agency-2024-02-05/> (Megtekintve: 2024.07.28.)

TARRÓSY, István – GLIED, Viktor – KESERŰ, Dávid (szerk.): *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Publikon, Pécs, 2012.

TÁRIK Mészár – TÓTH Klaudia: *Marokkó Európa védőbástyája – az arab ország szerepe a nyugat-mediterrán térség migrációs rendszerében*. Horizont 2023/8. Migrációkutató Intézet. 1-22. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/06/20230606_HORIZONT_2023_8_tarik_meszar_toth_klaudia_marokko_europa_vedobastyaja_az_arab_oroszag_szerepe_a_nyugat_mediterran_terseg_migracios_rendszereben.pdf (Megtekintve: 2024.08.20.)

ZAANOUN, Abderrafie (2024): *تدفقات الهجرة غير النظامية وتحديات إدارة الحدود بالمغرب [Irregular migrációs áramlások és határigazgatási kihívások Marokkóban]*. Carnegie Endowment, 2024. június 18. Forrás: <https://carnegieendowment.org/sada/2024/06/irregular-migration-and-border-security-in-morocco?lang=ar> (Megtekintve: 2024.07.15.)

HORIZONT ELEMZÉSEK

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Györgyi Dominika Zita

Lektorálta: Dr. habil. Marsai Viktor

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Tárík Mészár, 2024

© Migrációkutató Intézet, 2024

ISSN 2677-1780